

Klimaat zoekt boer

J. Nijssen

In februari steeg de verkoop van auto's in Europa met tien procent, en nam ook het luchtvervoer fors toe. Dan denk ik bij mezelf: wat willen zulke mensen nu eigenlijk? Eerstens berust hun bedrijfsvoering toenemend aan zowel de input-zijde (krachtvoer en arbeidskrachten van elders, kunstmest, bestrijdingsmiddelen) als output-zijde (export van bloemen, groenten, zuivel en vlees) op enorme emissies. Om over het proces zelf (machines, robots, kassen, mestverwerking) nog niet te spreken. Een kleine greep uit de dagelijkse praktijk: soja uit latijns-amerika wordt omgezet in melk en dan als kaas en melkpoeder verkocht in alle werelddelen; bloemen uit alle werelddelen worden ingevlogen en vervolgens door heel europa en verder verdeeld; plantenstekken laat men even in een goedkoop land sorteren en in marokko laat men de garnalen pellen.

De gedachte dat we al dat globale vervoer op middellange termijn op duurzame energie kunnen stoelen, berust op olieverslaafd wensdenken. Van gemakkelijk vervoer gaat men ook gemakkelijk denken. De lucht- en scheepvaartvloten die nu op de tekentafel liggen en rond 2030 operabel zullen zijn, wijken qua emissies veel te gering af van de huidige vloten om de opgaande lijn van atmosferisch kooldioxide te keren en te voorkomen dat we tegen 2040 door de 500 ppm. heenschieten waarna de opwarming definitief onomkeerbaar en dus fataal wordt. Het ingenieursmatige idee dat we al rijdende en doorvliegende van de ene techniek op de andere overspringend de emissies kunnen inkrimpen, is drijfzand. Want ze miskent de voortdurend noodzakelijke investeringsemissies, ontkent de emissie-toename door de sociale consequenties van steeds weer nieuwe technieken en verplaatsingen, veronachtzaamt het risico van technisch falen, en denkt op het punt van realiseerbaarheid niet aan de steeds grimmiger sociaal-maatschappelijke sfeer die gaat ontstaan als we steeds dichter het punt van onomkeerbaarheid gaan naderen.

Dus laten we allemaal nog één keer klappen voor de winnaars van de wedstrijd (om wie het meeste melk, het meeste vee had, de meeste kassen, en de meeste buitenlandse vestigingen) en vervolgens inzien dat een dergelijk fossiel energieverbruik per kilogram produkt en de steeds snellere vervanging en vernietiging van structuren, technieken en gebouwen, tot een waanzinnige wereld leiden.

Daarmee kom ik op de tweede fout van de ontwikkelingskoers van de westerse boer. Want naast dat die koers sterk medeverantwoordelijk is voor de op handen staande fysische vernietiging van de groei-omstandigheden van planten, bomen en vee, is ze ook medeverantwoordelijk voor de actuele psysische vernietiging van het levensvatbare menselijk karakter.

Waar heeft namelijk al dat gemakkelijke voedsel voor de steeds maar toenemende niet-boerenbevolking toe geleid? Tot een populatie die al het werk en zorg voor grond, vee en gewassen uit handen is genomen, en daarmee al het contact mist met het wonderlijke, vreemde, hulpeloze, pijnlijke, ruimtelijke, afwisselende en gestadige ervan. Juist het contact met deze voor het bestaan essentiële (dat zal elke boer beamen) waarde-elementen wordt hen onthouden. Geen wonder dat ze geen bindingswaarde meer opbouwen, en niet meer thuis kunnen blijven. Zelfs maaltijden klaarmaken en kinderen verzorgen en opvoeden wordt velen teveel, en worden verdrongen door andere prioriteiten zoals uitgaan, cultuur, sport, media, internet, vakantie en reizen.

Verbannen van het land, en opgesloten in wijken, mogen ze de wegen volgen naar winkelcentra, ziekenhuizen en vliegvelden. Zo ontstonden de waardentegenstellingen die ons nu de kop gaan kosten.

Hun nog steeds toenemende en ook door de IPCC-rapporten niet te stuiten bewegingsdrift heeft al lang niets meer te maken met het vervullen van de eerste levensbehoeften, en dient alleen maar weeldedoelen. Bij hen hebben de weeldedoelen de eerste levensbehoeften vervangen.

Die waardenafbraak en waardenomkering door kontaktloosheid en dus belangenloosheid met het levende is wel degelijk de huidige boerenstand én de hele moreel-politieke-wetenschappelijke substantie daaromheen, aan te rekenen.

Verblind door geld, gemak, zekerheid, en expansie van macht had men geen oog voor consequenties als emissies, vervreemding en waardenafbraak. Die zijn voor de eerlijke vinder. Dezelfde houding als men sinds decennia bezigt ten aanzien van bestrijdingsmiddelen. “Het kan niet zo zijn dat er een teelt wordt aangetast” zei minister Veerman telkens bij het keer op keer ontheffing verlenen aan nederlandse boeren m.b.t. de europese richtlijn voor gebruik van bepaalde, mogelijk kankerverwekkende bestrijdingsmiddelen. De houding dus van: laat de consument maar risico op kanker lopen, als wij maar kunnen oogsten. Opdat de zeer ambitieus opgezette bedrijven (immers er moet in 25 jaar zoveel verdiend worden dat het kindsdeel van de opvolger voldoende is om overname mogelijk te maken) hun monsterproducties kunnen halen, moest en moet alles wijken. En na de burens, zeker ook de burger.

Kortom: bij hen hebben machtsdoelen (expanderen, heersen) het zicht op de waarde van enkele primaire levensvoorwaarden (groeizaam klimaat, volksgezondheid, sociale cohesie) volslagen aan het oog onttrokken.

De resulterende grondhouding van vanzelfsprekende voorrang voor het eigenbelang van de sterkste (“de boer en de heer, zij willen alleen maar meer”) wordt onderhand dusdanig aantoonbaar suïcidaal, dat geen enkel zingevingargument (noch de materiële, noch de religieuze, noch de democratische) haar meer kan legitimeren.

Dus volgt de vraag: Hoe zou men de agrarische ontwikkelingskoers dan wél klimatologisch en sociaal levensvatbaar kunnen maken?

Nogmaals, noch de boer, noch de burger, heeft zijn waarden en doelen meer goed op een rij staan (d.w.z. van een waarde inzien welke waarden daartoe, vanwege de causaliteit van de realiteit, instrumenteel zijn, en welke niet), plus dat de congruentie tussen beide waardestructuren nihiel is. Kijk, het is waanzinnig om de vervulling van de primaire levensbehoeften (nl. groei en gezondheid van gewassen en vee, leefbare temperaturen en stabiele waterstanden) te gaan offeren aan weeldedoelen (internet, toerisme, sport, bloemen, goedkope gemakspullen, agrarische import en export, en zelfs offensieve militaire activiteit).

Laten we het even op een rij houden. De waarde “voldoende voedsel” is voor bijna alle andere waarden een voorwaarde; met geld kun je geen moed kopen; en een mobiel kun je niet eten.

Toch is men tot op heden in zowel het wetenschappelijk advies als de politieke besluitvorming onmachtig tot prioriteitstellingen te komen en in verband met de klimaatsverandering aan te geven van welke onnodige activiteiten men zal moeten afzien om andere, veel essentiëlere activiteiten en processen te kunnen handhaven. Doordat men enerzijds de krachten die door de opwarming los gaan komen onderschat (want wie voorspelde 5 jaar geleden bijvoorbeeld de recente snelle afsmeltingen? Niemand dus, en zo zullen er meer lijken uit de kast komen), en anderzijds de technologische mogelijkheden voor zowel emissie-vermindering als aanpassingen aan de gevolgen overschat, blijft de algemene teneur: alles kan doorgaan; de satellieten, de oorlogen, de steeds intensievere globale vervoersstromen, toerisme, robotisering,... kortom: roept u maar!

Het roer zal echter veel sneller en verder om moeten dan nu in de eerste reacties op de

klimaatrapporten wordt voorgesteld. Men zal, gezien de prioriteit van noodzakelijke emissies voor de primaire levensbehoeften (voedsel, warmte, en levensnoodzakelijke energie), al het CO₂- en Nox-uitbrakende vervoer over grote afstanden zeer drastisch dienen in te perken. Alleen het leiden van een lokaal leven kan de mensheid redden. De intercontinentale en internationale stromen van grondstoffen, producten, diensten, en mensen zullen onverbiddelijk geminimaliseerd moeten worden en wel door het lokale leven via gerichte grond-, industrie-, en sociale politiek op agrarisch en industrieel gebied autonoom en zelfvoorzienender te maken en dusdanig in te richten dat sociaal-convergerende waarden kunnen ontstaan.

Werk- en leefomgevingen dus met veel minder afstandscheppende techniek, met veel langzamer technologische vervelling, meer handwerk, minder isolement van denkactiviteit, meer contact, meer houden-en-blijven dan veranderen-en-vluchten, zodat er door blijvende blootstelling aan de volledige bandbreedte van eigenschappen van de realiteit, gevoel kan ontstaan. Gevoel is de enige echte grondstof waar waarden op kunnen groeien en onderling van in het gelid kunnen raken. Of hield U al van taart voordat U er één geproefd had? Net zo is voortdurend konfronterend contact met de aarde voor elke mens een voorwaarde om tot waardering te kunnen komen, en vanuit die waardering tot inzet om met alle macht groeikracht en klimaat te willen behouden.

Lokaler leven snijdt zodoende aan twee kanten. Het klimaat heeft zorg van handen nodig om niet te ontsporen, en de mens heeft het nodig de handen te gebruiken om zijn denken niet dominant te laten worden maar in de pas te laten lopen met voelen en handelen zodat zijn verstand qua validiteit en moraliteit binnen de lijnen van de levensvatbaarheid blijft.

Zoals onze voorouders de handen ineensloegen en massaal kerken bouwden, welke vervolgens contact en cohesie bevorderen, kunnen wij de handen ineenslaan om via lokale samenwerking en verdeling van grond en middelen, de emissies te minimaliseren, en gelijktijdig de voorwaarden te scheppen voor het ontstaan van sociale cohesie en congruentie. Alleen zo kan de lokale groeikracht van gewassen en vee wereldwijd behouden blijven. Uit droge bronnen en lege kisten, komen armoede, geweld, migratie en twisten. Daarom zal in alle andere werelddelen een behoud van groeikracht met open armen worden ontvangen. Aan een plek waar ook hun kinderen kunnen oogsten, hebben zij meer dan aan noodhulp, vredesmissies, kaas, touristen, en bloemen, met een kielzog van klimaatbedervende emissies. Hier in het westen wellicht hoogste tijd om lokaler te gaan boeren en iets anders te gaan leven.